AVERUS

Advokatų profesinė bendrija

Viešųjų pirkimų sutartys ekonominio šoko metu: ką daryti verslui?

Sutarties vykdymas augant kainoms: vykdyti neįmanoma nutraukti – kur dėsime kablelį?

Ką daryti, jeigu tiekėjui dėl pakilusių kainų sunku įvykdyti sutartį ?

Vadovautis sutarties sąlygomis:

1) vykdyti sutartį joje nurodytomis sąlygomis;
2) nutraukti sutartį vienašališkai pagal CK 6.217 str. 5 d. (*vienašališkai sutartis gali būti nutraukta joje numatytais atvejais*);
3) nutraukti sutartį abiejų šalių susitarimu pagal CK 6.154 str. 1 d. (*Sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius)*;
4) pakeisti sutartį abiejų šalių susitarimu pagal CK 6.223 str. 1 d. (*Sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu*) ir VPĮ 89 str. 1 d. 1 p. (*kai pakeitimas, neatsižvelgiant į jo piniginę vertę, iš anksto buvo aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai suformuluotas pirkimo dokumentuose nustatant pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties peržiūros, įskaitant kainos indeksavimą, atlyginimų darbuotojams peržiūrą, sąlygas ar pasirinkimo galimybes, įskaitant sutarties termino, perkamų kiekių, apimties, objekto pakeitimą)*;

Taikyti savigynos priemones:

1) pakeisti arba nutraukti sutartį derybų arba teismo tvarka pagal CK 6.204 str. nuostatas (esminis sutarties vykdymo suvaržymas);
2) nevykdyti sutarties pagal CK 6.212 str. dėl nenugalimos jėgos aplinkybių ir sumokėti palūkanas (CK 6.212 str. 4 d.: *Šio straipsnio nuostatos neatima iš kitos šalies teisės nutraukti sutartį arba sustabdyti jos įvykdymą, arba reikalauti sumokėti palūkanas*).

Tiekėjo savigynos būdai pagal CK 6.204 str. ir CK 6.212 str.

CK 6.204 str. 3 d. (Esminis sutarties vykdymo suvaržymas):

Kai sutarties įvykdymas sudėtingesnis, nukentėjusi sutarties šalis turi teisę kreiptis į kitą šalį prašydama sutartį pakeisti. Šis prašymas turi būti pagrįstas ir pareikštas tuoj pat po sutarties įvykdymo suvaržymo. Kreipimasis dėl sutarties pakeitimo savaime nesuteikia nukentėjusiai šaliai teisės sustabdyti sutarties vykdymą. Jeigu per protingą terminą šalys nesutaria dėl sutarties pakeitimo, tai abi turi teisę kreiptis į teismą. Teismas gali:

1) nutraukti sutartį ir nustatyti sutarties nutraukimo datą bei sąlygas;

2) pakeisti sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinių prievolių pusiausvyra.

CK 6. 212 str. 1 d. (Nenugalima jėga):

Šalis atleidžiama nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad sutartis neįvykdyta dėl aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti bei protingai numatyti sutarties sudarymo metu, ir kad negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui. Nenugalima jėga (force majeure) nelaikoma tai, kad rinkoje nėra reikalingų prievolei vykdyti prekių, sutarties šalis neturi reikiamų finansinių išteklių arba skolininko kontrahentai pažeidžia savo prievoles.

LAT 2022-03-24 nutartis c.b. Nr. e3K-3-66-313/2022: Nenugalima jėga, kai sutarties objektyviai (nei fiziškai, nei teisiškai) neįmanoma įvykdyti **arba** kai sutarties įvykdymas yra įmanomas, tačiau praktinis jo įgyvendinimas tampa sudėtingas ir ekonomiškai neefektyvus. Galimos faktinės situacijos, kai tam tikros aplinkybės atitiks tiek nenugalimą jėgą, tiek sutarties esminį vykdymo suvaržymą.

Esminio sutarties suvaržymo ir Nenugalimos jėgos skirtumai

- Neįmanomumo laipsnis: Nenugalimos jėgos institutas taikomas, kai sutarties vykdymo neįmanomumo laipsnis yra aukštesnis.
- Tikslas: Nenugalimos jėgos institutas taikomas, kai sutarties šalis negali laikinai arba visiškai vykdyti sutarties ir nori išvengti atsakomybės taikymo už tai (nuostolių ir netesybų). Esminio sutarties suvaržymo institutas taikomas, kai sutarties šalis nori pakeisti sutartį derybų keliu.

!!! Įsidėmėtina: Nenugalima jėga nelaikoma tai, kad rinkoje nėra reikalingų prievolei vykdyti prekių, sutarties šalis neturi reikiamų finansinių išteklių arba skolininko kontrahentai pažeidžia savo prievoles.

Esminio sutarties suvaržymo instituto taikymas

CK 6.204 str. 3 d.:

Kai sutarties įvykdymas sudėtingesnis, nukentėjusi sutarties šalis turi teisę kreiptis į kitą šalį prašydama sutartį pakeisti. Šis prašymas turi būti pagrįstas ir pareikštas tuoj pat po sutarties įvykdymo suvaržymo. Kreipimasis dėl sutarties pakeitimo savaime nesuteikia nukentėjusiai šaliai teisės sustabdyti sutarties vykdymą. Jeigu per protingą terminą šalys nesutaria dėl sutarties pakeitimo, tai abi turi teisę kreiptis į teismą. Teismas gali:

1) nutraukti sutartį ir nustatyti sutarties nutraukimo datą bei sąlygas;

2) pakeisti sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinių prievolių pusiausvyra.

Esminės nuostatos:

1) prašymas deryboms dėl sutarties pakeitimo turi būti teikiamas kitai sutarties šaliai iš karto, kai paaiškėja sutarties vykdymą varžančios aplinkybės;

2) derybos;

3) nepavykus deryboms abi šalys turi teisę kreiptis į teismą, kai kita šalis atsisako pakeisti sutartį ar per 30 dienų iš jos negautas atsakymas į pasiūlymą pakeisti sutartį (CK 6.223 str. 3 d.);

4) teismas sprendžia dėl sutarties pakeitimo ar nutraukimo;

5) derybų ir teismo proceso metu turi būti vykdoma sutartis, nebent taikomos laikinosios apsaugos priemonės ar sutarties negalima vykdyti dėl nenugalimos jėgos aplinkybių.

Derybos po konkurso ????

CK 6.947 str. 1 d.: *Asmens viešas pažadėjimas sumokėti specialų atlyginimą (premiją) už geriausią tam tikro darbo atlikimą arba kitokį rezultatą (konkurso paskelbimas) įpareigoja šį asmenį sumokėti pažadėtą atlyginimą asmeniui, kurio darbas ar kitoks rezultatas pagal konkurso sąlygas pripažintas konkurso nugalėtoju*

VPĮ 89 str. 1 d. 3 p., 5 p., 89 str. 2 d. leidžia keisti viešojo pirkimo sutartį, jeigu pakeitimas **nėra esminis arba juo iš esmės nepakeičiamas pirkimo sutarties pobūdis**.

VPT 2022-03-24 pranešimas:

Pažymime, kad pirmiausia reikia įvertinti jau galiojančias sutarčių nuostatas ir taikyti jose nustatytą kainų perskaičiavimo tvarką. Vis dėlto, jei tokios taisyklės nėra įtvirtintos, reikėtų svarstyti, esant būtinybei, apie sutarčių keitimo galimybę, papildant sutartis nuostatomis dėl kainos (įkainių) perskaičiavimo. Sutarčių keitimas, esant VPĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytoms aplinkybėms, yra galimas tiek keičiant sutartyje numatytas peržiūros sąlygas (pavyzdžiui, pakeičiant jų dažnumą), tiek numatant peržiūros sąlygas, jeigu jos nebuvo numatytos.

VPT konsultacija

VPT atkreipia dėmesį, kad kiekvienas sutarties keitimas turi būti vertinamas individualiai, atsižvelgiant į konkrečios sutarties sąlygas, susidariusią situaciją ir kitas svarbias aplinkybes, turi būti įvertinta (pakeitimą inicijuojanti šalis privalo įrodyti, antroji šalis – įsitikinti):

- Kokios aplinkybės egzistavo pirkimo pradžios ir (ar) pasiūlymų pateikimo, ir (ar) sutarties sudarymo metu?
- Ar tiekėjo tiekiamų arba paslaugoms ar darbams naudojamų medžiagų ar įrenginių kaina arba paslaugų (darbų), kurias rangovui teikia tretieji asmenys, kaina padidėja iš esmės (iš esmės pakeičia sutartinių prievolių pusiausvyrą) ir ar kainos pokytis nėra įprastas? Pavyzdžiui, kainų pakilimas, neviršijantis įprasto kasmetinio kainų lygio kilimo, nebūtų laikomas aplinkybe, kurios nebuvo galima numatyti.
- Ar aplinkybės, darančios įtaką kainai, atsiranda arba tampa žinomos tik po sutarties sudarymo?
- Ar tų aplinkybių šalis, inicijuojanti sutarties pakeitimą, negali kontroliuoti?
- Ar tų aplinkybių sutarties šalys sutarties sudarymo metu negalėjo protingai numatyti?
- Ar tiekėjas nebuvo prisiėmęs tų aplinkybių atsiradimo rizikos?
- Kokią įtaką kainų rinkoje pokytis daro konkrečios ketinamos pakeisti sutarties kainai?

Sutarties pažeidimo pasekmės – bauda, netesybos, reputacinė rizika: ką rinktis, kai visos alternatyvos nedžiugina?

- Sutarties nutraukimas vienašališkai (kai tai numatyta sutartyje) arba abiejų šalių susitarimu;
- Sutarties keitimas pagal VPĮ 89 str. 1 d. 3 p. įrašant naują kainos keitimo taisyklę;
- Sutarties keitimas pagal CK 6.204 str. 3 d. vienai iš sutarties šalių kreipiantis į teismą.

Sutarties keitimas – raktas iš situacijos ir ką apie tai mano teismai

- LAT 2022-03-24 c.b. Nr. e3K-3-66-313/2022 : *Taikant CK 6.204 straipsnyje įtvirtintą rebus sic stantibus, visų pirma yra siekiama inicijuoti derybas dėl sutarties pakeitimo. Tokiu atveju kita šalis turi pareigą dalyvauti derybose. Tai yra viena iš sutarties šalių bendradarbiavimo pareigos (CK 6.200 straipsnio 2 dalis) išraiškos formų. Tik nepavykus rasti konsensuso derybose, šalys gali kreiptis į teismą su prašymu pakeisti sutartį, kad būtų atkurta tarpusavio sutartinių įsipareigojimų pusiausvyra*.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020-06-18 nutartis c.b. Nr. e2A-937-381/2020: *Nurodytos Rangos sutarties sąlygos aiškiai parodo, kad ieškovė, dalyvaudama viešajame pirkime ir siūlydama darbų kainą, žinojo, jog sutarties vykdymo trukmė yra beveik 6 metai (iki 2021 m. spalio), taip pat žinojo, kokiais atvejais sutarties kaina galės būti keičiama, todėl, būdama ne vienerius metus statybos srityje veikiančia bendrove, turėjo ir galėjo įsivertinti galimų statybos ir remonto kainų svyravimus rinkoje. Atkreiptinas dėmesys, kad ieškovės nurodomoje 2015 m. gruodžio mėn. Lietuvos banko sudarytoje makroekonominėje prognozėje buvo pateikta prognozė tik dėl 2016 m. kainų, todėl ši prognozė negalėjo suteikti ieškovei pagrįsto lūkesčio tikėtis, kad kainos nesikeis ar keisis neženkliai per visą beveik 6 metų trukmės sutarties vykdymo laikotarpį. Ieškovė nurodo, kad apskaičiuodama pasiūlymo kainą, vertino tai, kad Rangos sutarties vykdymas bus nuolatinis, tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad Rangos sutartyje buvo aiškiai nurodyta ne tik tai, kad darbai bus vykdomi etapais pagal atsakovei skiriamą finansavimą, bet ir tai, kad dėl nepakankamo finansavimo darbai gali būti stabdomi, todėl ieškovė turėjo įsivertinti ir darbų atlikimo su pertraukomis tikimybę. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija sprendžia, kad, nors Rangos sutarties įvykdymo kaina padidėjo dėl aplinkybių, kurios atsirado po sutarties sudarymo, tų aplinkybių ieškovė negali kontroliuoti, tačiau nėra pagrindo teigti, kad ieškovė nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos ir kad tokių aplinkybių ieškovė sutarties sudarymo metu negalėjo protingai numatyti, taigi šiuo atveju neegzistuoja visos CK 6.204 straipsnio 2 dalyje nurodytos sąlygos, sudarančios pagrindą teigti, kad iš esmės pasikeitė sutartinių prievolių pusiausvyra.*

Ačiū už dėmesį !